

RECERQUES
Terres de Ponent

IX

Recerques Terres de Ponent IX

**Publicacions del Grup de Recerques
de les Terres de Ponent**

**Amb la col·laboració del Departament de Cultura i Mitjans
de Comunicació de la Generalitat de Catalunya**

1988

Amb la col·laboració
del Departament de Cultura i Mitjans
de Comunicació de la Generalitat de Catalunya

Dipòsit legal: L-1.650-1988

© 1988 dels autors

© 1988 d'aquesta edició: Grup de Recerques de les Terres de Ponent.
Carretera de les Sitges, 4

Gràfiques Figueres
Llobera, 37 - 25280 - Solsona

El jaciment del Bronze de la Torre Marín (Torre-serona, Segrià)

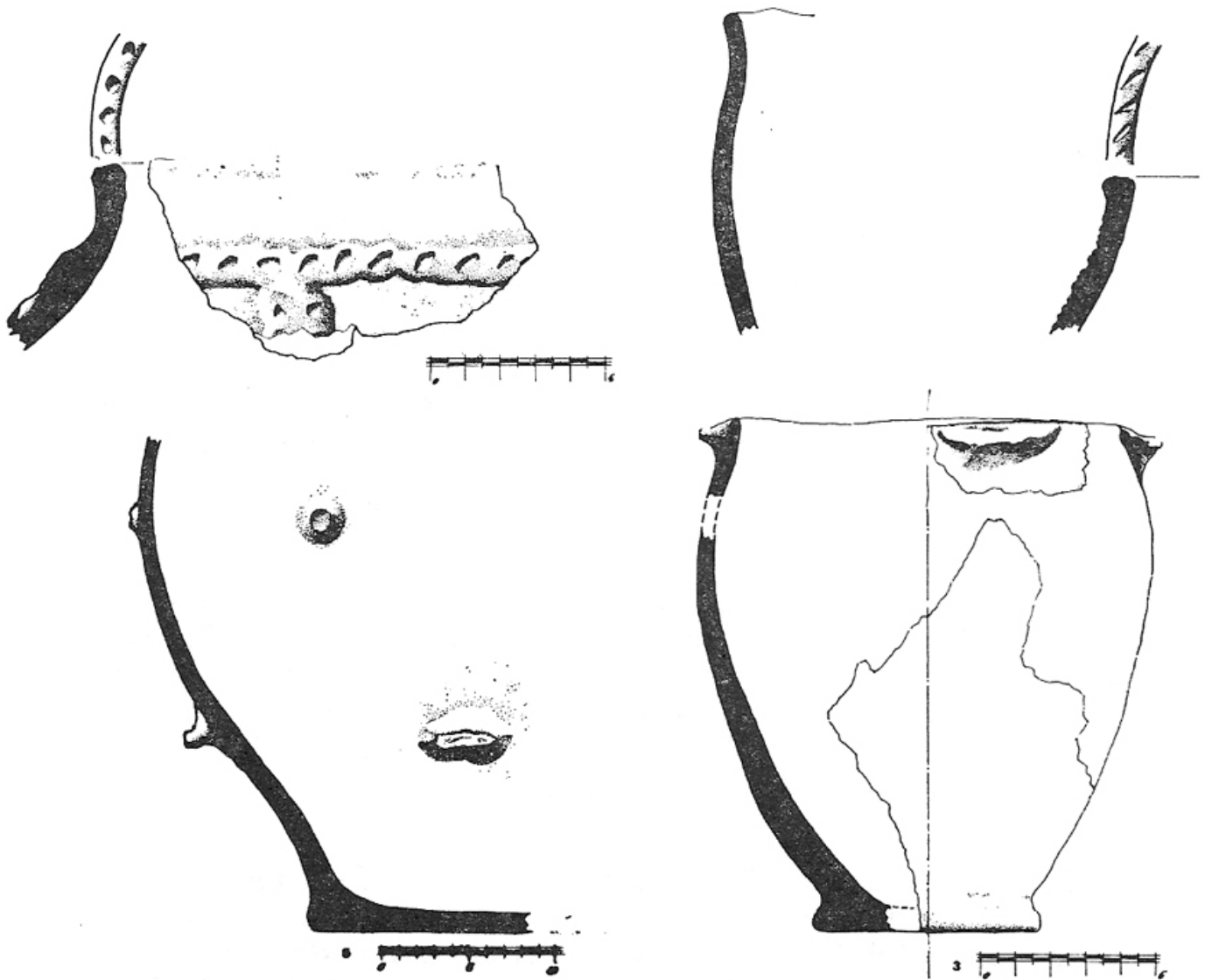
Josep GALLART I FERNÀNDEZ
Josep RIBES I FOGUET

Introducció

El jaciment està situat en el terme municipal de Torre-serona (Segrià), a uns cinc-cents metres al Sud-Est del poble i al peu mateix del camí de Lleida. Les seves coordenades són: $4^{\circ} 19' 20''$ de longitud Est, respecte al meridià de Madrid, i a $41^{\circ} 40' 05''$ de latitud nord, a la fulla 359, «Balaguer», del mapa escala 1:50.000 del Instituto Geográfico y Catastral.

Es troba en terrenys argilencs plans i erms, lleugerament inclinats cap a la vall veïna, situat al costat oest de la torre del senyor. A. Marín. Aquestes terres foren llaurades amb un subsolador, per primera i única vegada, fa uns set anys. Aquesta operació va esponjar la terra, la qual cosa va fer que es produïssin petits barranquets, per on s'escola l'aigua de les pluges de la zona plana més alta cap a les zones més baixes dels seus voltants. En un d'aquests petits escorrancs de la vessant Sud-Oest del pla, a uns 50 m. de la torre, les aigües deixaren al descobert diversos materials arqueològics que foren recollits l'any 1982 pel senyor Marín, que ens els lliurà per al seu estudi.

Després d'aquesta troballa, cal dir que al llarg d'aquests darrers cinc anys hem prospeccionat acuradament diverses vegades la zona on van aparèixer les restes ceràmiques, així com també tot el pla i no hem observat en superfície cap més resta arqueològica, ni tampoc constructiva. Tot això ens pot indicar o que es tracta d'un hàbitat aïllat completament destruït, del que les restes ceràmiques recollides en són un minso testimoni, o bé que era un hàbitat que formava part d'un petit poblat que encara resta enterrat. Esperem que en el futur les excavacions ens puguin treure del dubte.

Els materials: descripció i anàlisi

1. Fragment de la part superior d'un vas de perfil globular, amb el coll lleugerament estrangulat i el llavi arrodonit. La pasta és de

color negre, depurada, homogènia i compacta, amb desengreixant fi de quars i mica. Les superfícies interna i externa són de color vermellós; ambdues estan polides (làm. I, fig. 1).

Exemplars similars al que hem descrit els trobem als jaciments de l'Espluga del Bernat (Querforadat) (ROVIRA, 1981, fig. 3, pp. 182-183) i també al de la Peixera (Térmens) (MAYA, 1982, pàgines 161-162, làm. XIII-2). En aquest cas el vaset duu una ansa vertical, que va del coll a la part alta del ventre, la qual cosa ens fa apuntar la possibilitat que aquest també en pugués dur.

2. Fragment de vora i coll d'un vas de forma globular, amb el llavi aplanat i decorat amb incisions obliqües i paral·leles entre si, situades a la part superior d'aquest. La pasta és de color negre, depurada, homogènia i compacta, amb desengreixant fi de quars i mica. La superfície externa és de color negre recoberta per encastacions de fang, com si hagués estat arrebossada. La superfície interna és de color negre i està polida (làm. I, fig. 2).

Ceràmiques amb aquest tipus de tractament de les superfícies externes i formes ovoides o globulars les trobem als jaciments de Clot de Fenàs (Cabanabona) (ROVIRA, 1984, fig. 4); de Bolós (Almenar) i La Peixera (Térmens) (MAYA, 1982, làm. IV: 1 i 2, làm. V: 3, làm. VI: 1, 2 i 3, làm. XIV: 1, 2 i 3); a les coves del Segre (Vilaplana) (SERRA VILARÓ, 1918, làm. VII, fig. 3.ª núm. 2 i làm. VIII, fig. 3.ª núm. 2). Al jaciment de Subau (El Gaió) (GALLART, RIBES, ROVIRA, en premsa), com en el cas que estem analitzant, trobem associats en el mateix vas les encastacions de fang a la superfície externa amb els llavis decorats amb impressions o incisions.

3. Diversos fragments pertanyents a un mateix vas de perfil globular, llis, amb el llavi arrodonit, la base plana i una llengüeta horitzontal situada a la vora (originalment en devia tenir dues, disposades de forma simètrica). La pasta és de color marró, depurada, homogènia i compacta, amb desengreixant fi i mitjà. La superfície externa és de color rosat i la interna de color marró; ambdues polides (làm. I, fig. 3).

Es tracta d'una peça força interessant, que té paral·lels en els conjunts ceràmics dels jaciments del Bronze Antic i Mitjà. Presenta similituds formals, encara que amb diferent tractament de les superfícies externes, amb vasos apareguts als jaciments de Bolós (MAYA, 1982, làm. II-1; làm. III-1 i làm. IV-1) i de Clot de Fenàs (ROVIRA, 1984, fig. 4).

Les llengüetes com a mitjà de pressió són també un dels elements més característics en les ceràmiques del Bronze Antic i

Mitjà (MAYA, 1982, p. 163; ROVIRA, 1984, p. 20), i les seves arrels es poden situar en el veratzia (MARTÍN, 1980). Apareixen amb bastanta profusió, entre altres, en els jaciments de Bolós i Tudela (Almenar) (MAYA, 1982); de Subau (GALLART, RIBES, ROVIRA, premsa); del Clot de Fenàs (ROVIRA, 1984) i Minferri (Juneda) (GRUP LA FEMOSA, 1980, pp. 20-21, fig. 14).

4. Diversos fragments de la part superior d'una tenalla de forma globular, amb el llavi aplanat i arrodonit, decorat per impressions digitals i amb un cordó aplicat de desenvolupament horitzontal, situat a la zona del coll, decorat amb impressions digitals; a la part baixa d'aquest sembla que té el seu origen un cordó doble, també decorat amb impressions digitals, que possiblement formaria garlandes. La pasta és de color negre, depurada, homogènia i compacta, amb desengreixant fi de quars i mica. Les superfícies externa i interna són de color gris amb taques marrons; ambdues estan polides (làm. II, fig. 1).

Encara que en el Bronze Final apareixen vasos amb els llavis decorats amb impressions i incisions, és durant el Bronze Antic i Mitjà quan aquest tipus de decoració es dona amb més profusió, i és un dels motius decoratius més estesos i freqüents, ja que el trobem a la majoria dels jaciments que pertanyen a aquests períodes. Així, ceràmiques amb aquest tipus de decoració les trobem als jaciments de Minferri (GRUP LA FEMOSA, 1980, figura 5); de Bolós i La Peixera (MAYA, 1982, làm. VII-1 i 2 i làmina XIV-2); de Subau (GALLART, RIBES, ROVIRA, premsa); de El Carnelario (Villanueva de Sigena, Osca) (PANYELLA, TOMÁS, 1945-46, p. 109, làm. 5); del Castillo de Alfambra (Terol) (BURILLO, GUTIÉRREZ, PEÑA, 1981, p. 39, figs. 7, 8, 9 i 10); en coves o balmes com les de: l'Espluga del Bernat (ROVIRA, 1981, p. 184, fig. 3); cova de la Vallmajor (Albinyana) (VILASECA, SOLÉ, MONTSERRAT, 1961, pàgina 19, làm. III-1); cova de Porta-Lloret (Siurana) (VILASECA, 1957-58, p. 110, fig. 3); cova del Janet (Tivissa) (VILASECA, 1939, p. 166); als estrats C de la cova de la Toralla (MALUQUER DE MOTES, 1949, p. 31); als estrats D de la cova de Les Llenes d'Erinyà (MALUQUER DE MOTES, 1951, p. 15); a la capa bc de la cova del Segre de Vilaplana (SERRA VILARÓ, 1918, làm. V, fig. 3); i també les trobem en àmbits funeraris, com al túmul I de Clarena (Castellfollit del Boix) (CASTELLS, ENRICH, ENRICH, 1983, fig. 15).

Les ceràmiques amb cordons aplicats són també força corrents entre els conjunts de materials del Bronze Antic i Mitjà. En general són cordons decorats amb impressions o incisions,

que formen motius senzills de desenvolupament horitzontal o més complicats com poden ésser les garlandes. Ceràmiques amb aquest tipus de decoració les trobem en la majoria de jaciments pertanyents a aquests períodes.

5. Diversos fragments de la part mitjana i baixa d'una tenalla de forma ovoide, amb una llengüeta situada a la part baixa del ventre i un mugró, amb el centre lleugerament enfonsat, a la part mitjana (originalment devia tenir algunes llengüetes i mugrons més situats en línia). La pasta és de color negre, depurada, homogènia i compacta, amb desengreixant fi de quars i mica. La superfície externa és de color rosat, amb taques de color negre i marró i la interna de color marró; ambdues estan polides (làm. II, fig. 2).

Un vas de forma similar al que hem descrit, també amb llengüetes a la part baixa del ventre i sense la part superior, aparegué al jaciment de Tudela (MAYA, 1982, p. 155, làm. I-1).

Els mugrons són juntament amb les llengüetes horitzontals, de les que hem parlat abans, un dels elements de decoració més característics de les ceràmiques dels horitzons del Bronze Antic i Mitjà, amb unes arrels semblants a aquelles. Apareixen en tots els jaciments d'aquests períodes, amb més o menys profusió i en la majoria, com en aquest cas, associats en la mateixa peça a les llengüetes.

Consideracions finals

El jaciment de Torre Marín, tant pel seu emplaçament com pels materials recollits, es pot relacionar amb altres de semblants apareguts a les terres planes de les comarques de la Catalunya Occidental (el Segrià, la Noguera i les Garrigues), o a les veïnes comarques planes de la zona d'Oscà, com poden ésser els de Bolós, Tudela, la Peixera (MAYA, 1982), Subau (GALLART, RIBES, ROVIRA, premsa) o Minferri (GRUP LA FEMOSA, 1980). Es tracta en general d'assentaments amb poques unitats d'habitació i un sol moment d'ocupació, emplaçats en terrenys plans o lleugerament destacats dels terrenys que els envolten i molt relacionats amb l'aprofitament agrícola o ramader d'aquests terrenys circumdants. Pel que fa als materials ceràmics, ja hem expressat en un altre apartat les afinitats, tant formals com decoratives, que tenen amb els d'aquests jaciments que acabem d'esmentar, pertanyents als períodes del Bronze Antic i Mitjà o amb altres de les mateixes èpoques situats en comarques properes.

BIBLIOGRAFIA

- BURILLO, F., GUTIÉRREZ, M., PEÑA, J. L.: «El Cerro del Castillo de Alfambra (Teruel)», a *Kalathos*, I, pp. 7-63, Teruel, 1981.
- CASTELL, J., ENRICH, J., ENRICH, J.: *El Túmul I de la Serra de Clarena (Castellfollit del Boix, Bages)*. Excavacions Arqueològiques a Catalunya, núm. 4, Barcelona, 1983.
- GALLART, J., RIBES, J., ROVIRA, J.: «El jaciment del Bronze de Subau a El Gaió (La Llitera)», a *Ilerda*, en premsa.
- GRUP LA FEMOSA: «Mapa arqueològic de la Vall de La Femosa», a *Recerques Lleidatanes*, II, pp. 7 a 28, Tàrrrega, 1980.
- MALUQUER DE MOTES, Juan: «Investigaciones arqueológicas en el Pallars. I. La Cueva de Toralla». *Monografías del Instituto de Estudios Pirenaicos*, núm. 13, Zaragoza, 1949.
- MALUQUER DE MOTES, Juan: «Investigaciones arqueológicas en el Pallars. III. La Cueva de les Llenes de Eriñá (Lérida)». *Monografías del Instituto de Estudios Pirenaicos*, núm. 54, Zaragoza, 1951.
- MARTÍN COLLIGA, A.: «Le veracien en Catalogne», a *Actes du colloque «Le Groupe de Véraza et la fin des temps néolithiques dans le Sud de la France et la Catalogne»* (Narbonne, 1977), pp. 76-82, París, 1980.
- MAYA, J. L.: «Asentamientos al aire libre de la Edad del Bronce en la Cataluña Occidental. Bases para el reconocimiento de un horizonte Bronce Antiguo-Reciente», a *Ilerda*, XLIII, pp. 153-170, XVI làms. Lleida, 1982.
- PANYELLA, A., TOMÁS, J.: «Prospecciones arqueológicas en Sena (Huesca)», a *Ampurias*, VI-VII, pp. 91-112, VII làms., Barcelona, 1945-46 (Rovira, 1984).
- ROVIRA I PORT, J.: «El yacimiento de la Edad del Bronce de "L'Espluga del Bernat" (Querforadat, Alt Urgell, Lleida)», a *Ampurias*, 43, pp. 181-187, Barcelona, 1981.
- ROVIRA I PORT, J.: «El asentamiento de Clot de Fenàs (Cabanabona, la Noguera, Lleida) y algunas reflexiones sobre los asentamientos protourbanos del Bronce Medio en la Depressió Central Catalana», a *Información Arqueológica*, 42, pp. 17-27, Barcelona, 1984.
- SERRA VILARÓ, J.: *Excavaciones en la cueva del Segre*. Informes y Memorias de la Junta Superior de Excavaciones y Antigüedades, núm. 47, Madrid, 1918.
- VILASECA, S.: «Dos cuevas prehistóricas de Tivisa (Prov. de Tarragona)», a *Ampurias*, I, pp. 159-185, Barcelona, 1939.
- VILASECA, S.: «La Cueva de Porta-Lloret en el antiguo término de Siurana. Montes de Prades», a *Ampurias*, XIX-XX, pp. 103-121, Barcelona, 1957-1958.
- VILASECA, S., SOLÉ, J. M.^a, MONTSERRAT, J.: *La Cueva de Vallmajor y sus pinturas rupestres*, Reus, 1961.

- * **ESTAT DE LA RECERCA PALEOLÍTICA A LES COMARQUES DE PONENT**
per Rafael Mora i Torcal
i Rafael Carbonell i Roura
- * **LA TERCERA CAMPANYA D'EXCAVACIONS AL JACIMENT DEL PALEOLÍTIC SUPERIOR DE LA BAUMA DE LA PEIXERA D'ALFÉS (SEGRÀ), MAIG/85** per Josep M. Fullola i Pericot
Josep Gallart i Fernández
Josep-Lluís Peña i Monné
i Pilar G.-Argüelles i Andreu
- * **EL JACIMENT DEL BRONZE DE LA TORRE MARÍN (TORRE-SERONA, SEGRÀ)**
per Josep Gallart i Fernández
i Josep Ribes i Foguet
- * **ESTUDI GEOARQUEOLÒGIC DEL TOSSAL DE MORADILLA (LLEIDA)**
per Josep-Lluís Peña i Monné
Josep-Ignasi Rodríguez i Duque
i Joan-Ramon González i Pérez
- * **ESTUDI DELS MATERIALS DEL JACIMENT, DE LA SERRA, DEL BRONZE FINAL (PUIGVERD DE LLEIDA, SEGRÀ)**
per Adolf Costafreda i Castillo
Josep Gallart i Fernández
i Antoni Llussà i Guasch
- * **UNA CISTERNA PRE-IBÈRICA AL TOSSAL DE LES TENALLES (SIDAMON)**
per Lluís Marí i Sala
i Ignasi Garcés i Estallo
- * **LA VALL DE L'ONDARA (SEGARRA): NOVES TROBALLES I REVISIÓ DELS JACIMENTS IBÈRICS** per Joan B. López
i Angel Lafuente
- * **UNA INSTALLLACIÓ INDUSTRIAL OLEÍCOLA DE L'ÈPOCA ROMANA AL MUNICIPI DE CORBINS (SEGRÀ)**
per Lluís Marí i Sala
i Maite Mascort i Roca
- * **EL JACIMENT ROMÀ DEL MAS DE MELONS (CASTELLDANS)**
per Artur Pérez i Almoguera
- * **UNA OFRENA DE FUNDACIÓ A LA VILLA ROMANA DE CORBINS (SEGRÀ)**
per Lluís Marí i Sala
i Maite Mascort i Roca
- * **L'ARQUEOLOGIA ANDALUSINA A LES NOSTRES TERRES**
per Josep Giralt i Balagueró

